

Bondár Mária:

A badeni kultúra telepe Balatonmagyaródon

1984 novemberében Balatonmagyaród határában a Kis-Balaton rekonstrukciós munkálatai keretében a kilátóhoz kapcsolódó szabadidőközpontozóhoz parkolót építettek. A Kiskányavár dűlőben, a kilátóhoz vezető út déli oldalán 60x50 m-es területet dózeroltak le 25–30 cm mélységig. A földmunkák során cserepek és csontok kerültek elő, amelyekről Kovács László helyi lakos értesítette a nagykanizsai múzeumot. A rendkívül rossz időjárás miatt Horváth László csak 1985. április 15-én tudta megkezdeni a leletmentést.¹

A parkolónak kijelölt területen összesen 22 szelvényben mintegy 1500 m²-en 31 objektumot és 1 sírt tárt fel Horváth László (12. kép). A megmentett településmaradványokból három a balatoni csoport gödre volt, egy kelta, három római, egy 7–8. századi és öt Árpád-kori volt, tizennyolc pedig a badeni kultúra objektuma.²

1. objektum

Az I. szelvény K-i sarkában, közvetlenül a dózerolási szint alatt, egy kicsit barnább földben néhány cserép került elő, valószínűleg gödörből, amelynek alját csak sejteni lehetett.

Leletek: gömbszelet alakú, körbefutó, bevagdossított díszű tál töredékei (2. kép 1), egysoros, ujjbenyomkodásos bordával díszített fazékok perem- és oldaltöredékei (2. kép 2–3, 5, 8), szalagfüls darabja (2. kép 6), szalagfüles tárolóedény maradványa (2. kép 4), agyaghehékek (2. kép 7).

3. objektum

Az I. szelvény NY-i felében szabályos kör alakú, méhkas formájú gödör (3. kép 12). A felül vastagabb, barnás, löszös, alul vékonyabb fekete-hamus, erőteljesen összeceMENTÁLÓDOTT betöltésű gödörből néhány jellegzetes badeni cserép került elő.

Leletek: rücskös felületű, egysoros, tagolt bordával díszített fazékok töredékei (3. kép 1, 5–7, 10), tölcsekesnyakú tálak peremei (3. kép 4, 9), kis bögrék töredékei (3. kép 2, 3, 8), szalagfüls maradványa (3. kép 11).

5. objektum

A II. szelvény D-i felében feltárt, a dózerolási szinttől 85 cm-re mélyülő, teknős aljú, sötétbarna betöltésű gödör, amelyből kevés állatcsont és több cserép került elő.

Leletek: kis bögrékből származó darabok (2. kép 13–14), egysoros, tagolt bordával díszített fazék pereme (2. kép 15), körbefutó pontsorrallal díszített tál töredékei (2. kép 16), vastag falú, díszítetlen fazék pereme (2. kép 9), szalagfüls maradványai (2. kép 11–12), pattintott nyílhegy (2. kép 10).

6. objektum

A II. szelvény É-i felében a dózeroláskor 25 cm vastag földréteget toltak erre a részre. Ez alatt 20 cm vastag humuszréteg következett. Az objektum nagyon sekély lehetett (kb. 50 cm mély), csupán a nagymennyiségű cserép jelezte, hogy egy ovális gödör volt.

Leletek: egysoros, tagolt bordával díszített fazékok töredékei (4. kép 6, 10–18, 5. kép 3, 9, 12–15), gömbszelet alakú (5. kép 11) és tölcsekesnyakú tálak peremei (4. kép 2, 7–8, 5. kép 1), peremből induló füllel ellátott tálak töredékei (4. kép 3, 5. kép 7), alagútfüles táltöredékek (5. kép 5, 8), kétértelmű tál díszítetlen osztógombja (4. kép 9), korsó perem- és nyaktöredéke (4. kép 1), bögrék maradványai (4. kép 4–5, 5. kép 2, 4, 10, 17), nagyméretű, kannelurás edény töredékei (5. kép 6).

7. objektum

A II. szelvény D-i végében, az 5. objektumtól D-re került elő ez a kisméretű, sötétbarna betöltésű, teknős aljú, kör alakú, 78 cm mély gödör. Csak néhány jellegzetes, apró badeni cserepet tartalmazott.

8. objektum

A III. szelvény É-i felében helyezkedett el egy kis méretű, ovális alakú, 40 cm mély gödör. Betöltése sötétbarna, erősen patiscstörmelékes.

Leletek: egysoros, tagolt bordával díszített fazék pereme (6. kép 4), tálperem (6. kép 2), ívelt nyakú, kettős kúpos testű, vállán vízszintesen körbefutó pontsorrallal, testén függőleges pontsorrallal díszített füles bögre (6. kép 1), valamint egy díszítetlen, nyomott gömbtestű bögre maradványa (6. kép 3), egy sárgás színű, pattintott kőeszköz.

12. objektum

Az V–VI. szelvény határán nagyon sekély, 35 cm mély, szabálytalan ovális gödör. Semmiféle korhatározó anyagot

nem tartalmazott, csak sötétbarna betöltése utalt rézkori voltára.

14. objektum

Az V. szelvény NY-i felében került feltárássra ez a szabálytalan, ovális alakú, 45 cm mély, sekély gödör, amely csak néhány cserépszilánkot tartalmazott.

Leletek: egysoros, tagolt bordával díszített fazék pereme (6. kép 8), szalagfűl darabja (6. kép 9), hengeres nyakú, nyomott gömbtestű kis bögre maradványa (6. kép 10).

15. objektum

A VI. szelvény É-i végében előkerült objektum hasonló rétegvizonyú, mint a II. szelvény 6. objektuma. Itt is csak a cserepek előkerülési helye jelezte, hogy egy sekély gödör lehetett, amelynek mélysége 50 cm.

Leletek: gömbszelet alakú tál, körbefutó, rátett bordadísszel (6. kép 7), nagyméretű tárolóedény oldaltöredéke füllel (6. kép 5), orsókarika (6. kép 6), őrlőkő darabja.

19. objektum

A X., XII., XIV. szelvényben feltárt, 5x4,5 m kiterjedésű, nagyjából lekerekített sarkú, négyzet alakú gödör. Mélysége 25–40 cm között változott, a DNY-i részén mélyült 50 cm-ig. Az ásást végző Horváth László szerint ez feltehetően lakóház volt, bejárata a X. szelvénybe eső részen lehetett, amely a legmélyebb részhez csatlakozott. Cölöplyukat és letaposott járósíntet nem lehetett megfigyelni. Betöltése csaknem fekete volt. Az objektumból aránylag sok cserép került elő.

Leletek: rátett, ujjbenyomkodásos bordával díszített fazekak töredékei (7. kép 9–22, 8. kép 16, 18, 20), nagyméretű tárolóedény pereme (8. kép 22), kis méretű bögrék darabjai (7. kép 2–3, 5, 8. kép 12–14, 21), korsó peremtöredéke (7. kép 6), kétszörös tál oldaltöredéke az osztófal maradványával (8. kép 8), gömbszelet alakú (8. kép 4) és különböző tölcésesnyakú tálak töredékei (7. kép 1, 4, 7, 8. kép 2, 5–7, 9, 11, 15, 19), halszákmintás, kannelurás szalagfűl darabja (8. kép 10), díszítetlen szalagfülek (7. kép 8, 8. kép 17), pereme alatt körbefutó pontsorrallal (8. kép 3), illetve háromszög alakban bekarcolt mintával díszített poharak (?) peremtöredékei (8. kép 1).

21. objektum

A IX., XI. szelvény határán, annak É-i végében került feltárássra egy szabálytalan foltként jelentkező, kibontás után nagyjából vesealakú gödör (1. t.). Alja teknőszerű. Csak néhány cserép volt benne.

Leletek: erőteljes kannelurával díszített korsó oldaltöredéke (9. kép 4) és egy rátett, ujjbenyomkodásos bordával díszített fazéktöredék (9. kép 5).

23. objektum

A XII. szelvény É-i végében volt egy ovális alakú, kis méretű, függőleges falú gödör. Alja teknőszerű. Betöltése

szürkésbarna, faszénszilánkos. Mélysége 75 cm. Alján kb. 10 cm vastag rétegben erősen paticsos, törmeléken volt. Az objektum alján egy rossz megtartású szarvasagancs töredéke feküdt, amelyet csak darabjaiban lehetett kiemelni.

Leletek: ujjbenyomkodásos bordával díszített fazéktöredékek (9. kép 8, 10), szalagfülek darabjai, kis bögre töredéke (9. kép 7), tölcésesnyakú, hasán körbefutó, kettős pontsorrallal díszített tál maradványa (9. kép 9), orsógomb töredéke (9. kép 6) és sárgás színű pattinték.

24–25. objektum

A XIV., XVII., XVIII., XXI., XXII. szelvényben feltárt kb. 13x9,5 m kiterjedésű, szabálytalan alakú, nagyméretű gödör, amelynek oldala több helyen kitüremkedik. A változó mélységű gödörkomplexumban összesen öt, agyagtapasztásos aljú tűzhely volt, ezek közül a három keleten fekvő, 20–30 cm mélyen, a két nyugati 50 cm mélyen volt. Minden tűzhely tapasztásának vastagsága 1–1,5 cm. Alattuk a szűz talaj vörösre átégett. Megfigyelhető volt, hogy a tűzhelyekhez három nagyobb gödör is tartozott. (1. kép és 12. kép). Ezek talán munkagödörök voltak. Az objektum gazdag leletanyagot tartalmazott.

Leletek a 24. objektumból: egysoros, ujjbenyomkodásos bordával díszített fazekak peremtöredékei (10. kép 20–21, 11. kép 7–16, 24), bögrék darabjai (10. kép 14–15, 11. kép 18), kannelurás korsótöredékek (10. kép 3–6, 17, 11. kép 5), különböző díszítésű, tölcésesnyakú tálak maradványai (10. kép 1, 7–8, 12–13, 18, 11. kép 1–4), kétszörös tálak osztófalának töredékei (11. kép 20, 22), szalagfülek darabjai (10. kép 19, 22), alagútfüles tálak oldaltöredékei (10. kép 2, 11, 11. kép 19), orsókarika (10. kép 10), pengék (11. kép 6).

Leletek a 25. objektumból: gömbszelet alakú, díszítetlen tál peremtöredéke (9. kép 12), egysoros, ujjbenyomkodásos bordával díszített fazéktöredék (9. kép 11) és egy benyomott pontokkal díszített kis bögre darabja érdemel említést a kevés leletanyagból.

26/a objektum

A XV. szelvény közepén feltárt Árpád-kori ház alatt egy szabályos kör alakú, 55 cm mély, sötétbarna betöltésű gödör volt. Oldala kifelé ívelt, alja csaknem vízszintes volt. Betöltésében nagyon sok patics és néhány cserép volt, közöttük egy kannelurás bögre oldaltöredéke (9. kép 13).

28. objektum

A XVIII. szelvény É-i felében kisméretű, enyhén ovális alakú, 45 cm mély gödör került napvilágra. Sötétbarna betöltéséből patics törmelék és kevés, jellegtelen cserép került elő. A gödörtől D-re és K-re egy-egy kerek beásás (cölöplyuk?) volt.

30. objektum

A XIX. és XX. szelvény É-i felében ennek a gödörnek csak kisebb részét sikerült feltárni. Réteges betöltésű, 190

cm mély verem, alul faszenes csíkkal. A gödörből egy-két lengyeli kultúrába sorolható cserép, pattintott szilánk, malachit kőbalta és egy egysoros, ujjbenyomkodásos bordával díszített badeni fazékperem került elő (9. kép 14).

31. objektum

A XIX., XXI. szelvényben került elő ez az ovális, teknős aljú, 35 cm mély, szürke betöltésű gödör. Csak néhány cserép volt benne.

Leletek: gömbszelet alakú, díszítetlen tál peremtöredéke, benyomott pontokkal díszített, gömbszelet alakú és tölcsésnyakú tál peremtöredékei (9. kép 16—17), korsó oldaltöredéke a fül töredékével (9. kép 18), szalagfűl darabja, kannelurás orsógomb féltöredéke (9. kép 15), kannelurás díszű, alagútfűles halbárkaedény oldaltöredéke (9. kép 19).

* * *

A lelőhelyen előkerült objektumok döntő többsége a badeni kultúra településének részlete. A feltárt 18 badeni objektumból 14 gödörből csak néhány cserép került elő, egy gödörben pedig nem volt lelet. Mindössze 3 olyan objektum volt, amely viszonylag sok leletanyagot tartalmazott. A 19. objektum egy lekerekített sarkú, négyszög alaprajzú, 5x4,5 m nagyságú gödör, az ásató szerint lakóépület volt, bár a padló nyomait és cölöplyukat nem sikerült megfigyelni. Ennek kapcsán itt is felvetődik a badeni kultúra építményeinek problémája. A mintegy 1000 magyarországi badeni lelőhelyről nem ismerünk földbemélyített, cölöpszerkezetű házat, csak különböző, háznak nevezett gödröket vagy gödörkomplexumokat. Ez a „hiány” valószínűleg azzal magyarázható, hogy a badeni nép nem földbeásott, hosszú ideig használt, többször megújított padlójú házakban élt, hanem a föld felszínére épített lakó- és egyéb célokat szolgáló épületeit, amelyeket régészeti szempontból sokkal nehezebb megtalálni. (Főleg akkor, ha a földbeásott, cölöpszerkezetű házak preconcepciójából indul ki a kutatás.) Nehezíti még a téma kutatását az is, hogy a Banner monográfia (BANNER 1956) megjelenése óta a hazai kutatás adós a hiteles ásatások leleteinek, ásatási megfigyeléseinek közzétételével. Az elmúlt három évtizedben hagyományos értelemben vett feldolgozás 13 ásatásról jelent meg a korszakot illetően.³ Ehhez jön még a néhány ásatásról közreadott előzetes beszámoló és a Régészeti Füzetekben megjelenő szűkszavú ásatási jelentések információi. Mindezek a kutatási hiányosságok, adósságok nehezítik a badeni kultúra belső kronológiájának, tipológiájának, gazdasági, társadalmi életének, életmódjának, építkezéseinek, temetkezési szokásainak, hitvilágának vizsgálatát, összehasonlítását a környező országok eredményeivel, megállapításaival.

Lelőhelyünkön érdekes jelenség a 24—25. objektum öt tapasztott tűzhelye. Sajnos, nem tudjuk, milyen célt szolgált a mintegy 113 m²-nyi területen az öt tűzhely. Öt család egy-egy tűzhelye volt-e vagy különböző háztartási, háziipari tevékenységek elengedhetetlen kellékei voltak? Kér-

déseinkre a választ csak a további lelőhelyek feltárása során megfigyelhető paralell jelenségek adhatják majd meg.

* * *

A lelőhelyen a badeni kultúra jellegzetes edényfajtái kerültek elő. A viszonylag kevés leletanyagból hozzávetőlegesen sok edénytípust lehet meghatározni. Mindössze két kis bögre került elő majdnem hiánytalanul, a többi edény formájára csak a kisebb-nagyobb töredékekből lehet következtetni. Éppen ezért nem vesszük sorra az egyes edényfajták összes analógiáját, nem tárgyaljuk részletesen az adott edénnyel kapcsolatos tipológiai ismérveket. A továbbiakban az egyes edénytípusok rövid leírását adjuk, bővebb értékelésbe csak akkor bocsátkozunk, ha a lelet jellege ezt megköveteli. Itt jegyezzük még meg, hogy a Balatonmagyaródon előkerült leletekhez számos analógiát találunk a hazai badeni leletek között, ezek döntő többsége azonban nem ásatásból származik, így ezeket nem soroljuk fel. A leletanyag keltezéséhez csak a hiteles körülmények között előkerült, tipológiailag jól használható leletegyütteseket vettük figyelembe.

Fazekak

A legtöbb töredék fazekakból származik. A fazekak durvított felületűek, peremük alatt egysoros, tagolt bordával díszítettek (2. kép 2—3, 5, 8—9, 15, 3. kép 1, 5—7, 10, 4. kép 6, 10—18, 5. kép 3, 9, 12—15, 6. kép 4, 8, 7. kép 9—22, 8. kép 16, 18, 20, 9. kép 5, 8, 10—11, 14, 10. kép 20—21, 11. kép 7—16, 24). Az ún. klasszikus badeni kultúra időszakára jellemzőek. Jól datálható analógiái a Némějcová—Pavúková-féle rendszerben (PAVÚKOVÁ 1981) a Baden III. fokozatra kelteznek, amelyet legjobban Nevidzany lelőhellyel jellemezhetünk (PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 48. 1—8).

Tálak

A töredékekből a tálak nagyon változatos együttese határozható meg. A sokfajta tál két fő formába sorolható: gömbszelet alakú, illetve tölcsésnyakú, fordított csonkakúpos testű tálak ezek. E két fő formán belül elkülöníthetünk:

- a) gömbszelet alakú, a vállon körbefutó, egysoros, bevagdossított díszű tálakat (2. kép, 1, 8. kép 4),
- b) gömbszelet alakú, a perem alatt egysoros, tagolt bordával díszített tálak (6. kép 7),
- c) gömbszelet alakú, a perem alatt körbefutó pontsorrall, testén függőleges pontsorokkal díszített kisméretű tálakat (9. kép 16),
- d) gömbszelet alakú, díszítetlen tálakat (9. kép 12, 5. kép 11),
- e) tölcsésnyakú, a vállon egy, illetve két körbefutó pontsorrall díszített tálakat (2. kép 16, 4. kép 2, 7—8, 8. kép 2, 5—7, 9, 11, 15, 19, 9. kép 17, 10. kép 7—8, 12, 18, 11. kép 1—2, 4),
- f) tölcsésnyakú, a vállon két körbefutó pontsorrall, al-

ta bekarcolt vonalkákkal díszített tálalt (9. kép 9, 11. kép 3),
 g) tölcsésresnyakú, a vállon körbefutó pontsorról, belső oldalán kannelurával díszített tálakat (10. kép 7—8, 13),
 h) díszítetlen tölcsésresnyakú tálakat (3. kép 9, 5. kép 1),
 i) tölcsésresnyakú, alagútfüles tálakat (5. kép 5, 8, 7. kép 1, 4, 7, 10. kép 2, 11, 11. kép 19),
 j) valamint típusba nem sorolható, tölcsésresnyakú tálak díszítetlen darabjait (3. kép 4, 6. kép 2, 10. kép 1),
 k) gömbszelet alakú, a peremből induló fülű, díszítetlen tálakat (4. kép 3, 5. kép 7).

A lelőhelyünkön előkerült táltípusok analógiáit a szlovákiai Nevidzany lelőhellyel jellemezhető időszak településein találjuk meg (PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 40. 4—5, 10, 17; Abb. 42. 25; Abb. 43. 1, 11; Abb. 44. 6; Abb. 47. 13—14; Abb. 50. 14), így a tálak is a klasszikus badeni kultúra korai időszakára keltezhetők.

Kétosztású tálak

Ebből az edényfajtából kevés töredék került elő a lelőhelyen. Ezekből egy díszítetlen, kisméretű osztógombbal ellátott táltípusra (4. kép 9, 11. kép 20—22) és egy külső oldalán körbefutó pontsorról díszített kétosztású tálalt sikerült meghatározni (8. kép 8).

Ez az edénytípus a Pavúková-féle rendszer szerint a Baden IIb fokozatban jelenik meg (Červený Hrádok; PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 33. 6—7; Abb. 34. 6—7). A balatonmagyaródi példányok elnagyolt kivitele, felületkiképzése és díszítése nagyon messze van a badeni kultúra későbbi időszakának jól kidolgozott, fantáziadús díszítésű, változatos osztógombokkal ellátott díszkerámiájától. E mondhatni kezdetleges kivitelű, kétosztású tálak még inkább a Červený Hrádok lelőhelyen előkerült példányokkal rokoníthatók, csak a velük egy gödörben előkerült leletek alapján keltezzük a klasszikus badeni kultúra elejére.

Tárolóedények

A lelőhelyen kevés töredék képviseli ezt az edényfajtát. A töredékekből nagyméretű, vastag falú, füles tárolóedényeket határozhatunk meg, amelyek típusa finomabban nem határozható be (2. kép 4, 6. kép 5, 8. kép 22).

Bögrék

Viszonylag sok bögrétöredék került elő a lelőhelyen, amelyekből

- a) hengeres nyakú, nyomott gömbtestű, kisméretű, díszítetlen füles bögrét (2. kép 13—14, 3. kép 2—3, 8, 4. kép 4—5, 5. kép 2, 4, 10, 17, 6. kép 3, 10, 7. kép 3, 5, 8. kép 12—14, 21, 9. kép 7, 10. kép 14—15, 11. kép 18),
- b) hengeres nyakú, nyomott gömbtestű, vállán körbefutó pontsorról díszített füles bögrét (6. kép 1),
- c) hengeres nyakú, nyomott gömbtestű, testén kannelurával díszített bögrét (7. kép 2, 9. kép 13) lehetett elkülöníteni.

A töredékek sajnos nem elegendőek a formák pontos rekonstruálásához, így csak azt állapíthatjuk meg, hogy ilyen

bögrék már a Pavúková-féle Baden IIb fokozatban vannak (néhány példa : Pavúková 1974. Abb. 17. 10, Abb. 21. 6, Abb. 23. 4, Abb. 28. 24), de megtalálhatók a későbbi, a Nevidzanyval jellemezhető időszakban is, a Baden III-ban (pl. PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 38. 20, Abb. 39. 16—22). A hengeres nyakú, vállán körbefutó pontsorról díszített kis bögre pontos megfelelőjét nem ismerjük, ez a fajta díszítés kannelurával kombinálva inkább a korszokra jellemző.

Korsók

A kevés korszótöredékből az alábbi formákat lehetett meghatározni:

- a) hengeres nyakú, kannelurás testű, szalagfüles korsó (9. kép 4),
- b) hengeres nyakú, vékony falú, a peremen függőlegesen beszúrkált pontokkal díszített korsó (7. kép 6),
- c) hengeres nyakú, díszítetlen füles korsók (4. kép 1, 9. kép 18, 10. kép 17),
- d) hengeres nyakú, fordított csonkakúpos testű, hasán vékony függőleges bordával mezőkre osztva, a mezőkben váltakozó irányban ferde kannelurával díszített korsók (10. kép 3—6, 11. kép 5),
- e) korsó széles szalagfülűvel, a fül halszálkamintában kannelurázva (8. kép 10).

A vékony bordával és ferde kannelurás mezőkkel díszített korsók előképei a Červený Hrádok horizontban lépnek fel, de ekkor a vékony függőleges borda helyett függőlegesen átfúrt szubkután fül tagolja a korsók testét (PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 16. 22, Abb. 21. 16). A Baden III. időszakra ez a szubkután fül eltűnik, de ilyen kombinációban nem találjuk meg a függőleges bordát sem a korsókon (PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 38. 7, 12, Abb. 41. 7, Abb. 46. 19, 22). A lelőhelyünkön előkerült korszótöredékeket a klasszikus badeni kultúra elejére keltezzük. Ezt látszik alátámasztani a kannelurás fül is (8. kép 10), amelyhez hasonlókat a Nevidzanyval jellemezhető időszakból ismerünk (PAVÚKOVÁ 1974. Abb. 38. 2, 4, Abb. 45. 18).

Halbárka edény

Leelőhelyünkön a 31. objektumból előkerült egy halbárka alakú edény fültöredéke. A fül két oldala bordaszerűen kiemelkedik, közötté a fül kannelurás díszítésű (9. kép 19). Sajnos, ebből a töredékből az edény pontos formája nem határozható meg. Díszítése, felületkiképzése és kísérő leletei alapján a Baden III. időszakra keltezzük. A halbárka edényt a kutatás mindeddig a badeni kultúra későbbi időszakára datálta. E. Neustupný a kultúra öt fokozatú felosztásában a D időszakra, a Hódmezővásárhely—Bodzáspart, Center, Palotabozsok lelőhelyekkel jellemezhető időszakra tette (NEUSTUPNÝ 1973. 324—325. o.). Pavúková szerint ez az edénytípus nem a klasszikus badeni kultúra elején, hanem kicsit később jelenik meg (PAVÚKOVÁ 1974. 335. o.). A balatonmagyaródi halbárkatöredék a Pavúková-féle Baden III. időszakra keltezhető, tehát ez az edénytípus már a klasszikus badeni kultúra elején létezik.

Típusba nem sorolható darabok

A lelőhelyen három olyan töredék is előkerült, amelynek pontos típusa nem határozható meg:

a) tölcsésnyakú(?), a peremből induló, lefelé néző, vonalkázott háromszög díszítésű töredék talán pohárból (8. kép 1),

b) vékony falú, hengeres nyakú, pereme alatt körbefutó pontsorról díszített pohár(?) peremtöredéke (8. kép 3),

c) fordított csonkakúp testű, hasas, testén függőleges kannelurával díszített, vállán vízszintes alagútfüllel ellátott edény töredéke (5. kép 6).

Az edényeken kívül a gödrökből előkerült még a mindennapi tevékenység néhány emléke is: orsógombok (6. kép 6, 9. kép 9, 15. kép 10), agyagnehezék (2. kép 4), őrlőkötöredék és pattintott pengék (2. kép 10, 11. kép 6).

* * *

A lelőhelyen felírt badeni teleprészlet a kultúra klasszikus időszakának elejére keltezhető néhány, a korábbi időszakokra erősen emlékeztető elem miatt (bögrék, kétosztású tálak, korsók).

A badeni kultúra klasszikus időszakának belső kronológiája még nincs teljes részletességgel kidolgozva. Sem

Neustupný 5 fokozatát, sem Pavúková 4 fő fokozatát nem fogadhatjuk el ma már a kultúra egészére nézve általános érvényűnek. E. Neustupný rendszere tipológiai keretet ad egy-egy szakasz meghatározásához (NEUSTUPNÝ 1973). Rendszeréből az E fokozatot (kostolac és bosáca) ma már eleve leválasztja a kutatás. V. Němějcová—Pavúková lelőhelyek láncolatával ad meg egy fejlődési sort a badeni kultúrán belül, kidolgozva hozzá egy nagyon részletes edénytipológiát Baden Ia—III-ig. Ő a Neustupný-féle A-fokozat elé egy egészen korai bolerázi horizontot is beiktat, a B-fokozat után pedig még egy fázist illeszt. Ezáltal a badeni kultúra eleje (első fele?) aránytalanul megnyúlik, belső kronológiája erre az időszakra túlfinomítottnak tűnik. A Pavúková-féle Baden III—IV. további finomítása, belső kronológiai láncolatának a Baden I—II-höz hasonló kidolgozása még várat magára. Ebből az időszakból kevés a jól feltárt, jól datálható telep Szlovákiából és hazánkból is. Éppen ezért nem látjuk bizonyítottan azt a megállapítást, hogy a Baden I—II. hosszabb volt, mint a Baden III—IV. (PAVÚKOVÁ 1984. 144. o.). Az aránytalanság csak a III—IV. további vizsgálatával oldható fel. E két fázis belső kronológiájának finomításával kaphatunk választ arra a kérdésre, hogy egyáltalán helyes-e ez a fajta tagolás.

A most közölt leletanyag adalék a badeni kultúra klasszikus időszakának jobb megismeréséhez és Zala megye későbronzkorához.

Jegyzetek:

- ¹ A leletanyag közlési jogának átengedéséért Horváth Lászlónak mondok ezúttal is köszönetet.
- ² A leletek a nagykanizsai Thury György Múzeumban vannak. Ltsz.: 1. obj.: 87.25.1—19; 3. obj.: 87.27.1—28; 5. obj.: 87.29.1—14; 6. obj.: 87.30.1—42; 8. obj.: 87.31.1—9; 14. obj.: 87.36.1—3; 15. obj.: 87.37.1—10; 19. obj.: 87.41.1—73; 21. obj.: 87.43.1—9; 23. obj.: 87.45.1—21; 24. obj.: 87.46.1—132; 25. obj.: 87.47.1—8; 26/a obj.: 87.49.1—4; 30. obj.: 87.52.1—25; 31. obj.: 87.53.1—17.
- ³ Baktalórántháza (Kalicz N. NyirJAMÉ 2. 1959. 7—15. o.). Balatonboglár (Honti Sz. SoMK 4. 1981. 25—42. o.). Boglárlele (Ecsedy I. ComArchHung 1982. 15—26. o.). Center (Kalicz

N. Die Péceler (Badener) Kultur... Bp. 1963. és Kemenczei T. HlOMK 1966. 10—13. o.). Fertőrákos (Nováki Gy. Arrabona 53—66. o.). Gyöngyöshalász (Szabó J. J. Agria 19. 1982—1983. 5—34. o.). Lánycsók (Ecsedy JPMÉ 22. 1977. 163—183. o.). Pári—Altacker (Torma SzekMÉ 6—7. 1975—1976. 29—59. o.). Pécs—Vasas (Bondár M. MittArchInst. 10—11. 1980—1981. 25—44. o.). Salgótarján—Pécskő (Korek J. Acta ArchHung 20. 1968. 37—58. o.). Székely—Zöldtelek (Kalicz N. ArchÉrt 85. 1958. 3—6. o.). Szigetcsép—Tangazdaság (Korek J. ComArchHung 1984. 5—30. o.). Tahitótfalu (Kovári K. StudConm 17. 1986. 7—10. o.).

Rövidítések:

BANNER 1956 BANNER, J.: Die Péceler Kultur. Bp. 1956. 314. o. CXVII. t. (Arch Hung 35).
NEUSTUPNÝ 1973 E. NEUSTUPNÝ: Die Badener Kultur. in: Symposium über die Entstehung und Chronologie der Badener Kultur. Bratislava 1973, 317—352. o.
PAVÚKOVÁ 1974 V. NĚMĚJCOVÁ—PAVÚKOVÁ: Beitrag zum Kennen der Postboleráz—Entwicklung der Badener Kultur. SlovArch 22/1974. 237—360. o.

PAVÚKOVÁ 1981 V. NĚMĚJCOVÁ—PAVÚKOVÁ: Nactr periodizácie badenskej kultury a jej chronologických vzťahov k juhovýchodnej Európe. SlovArch. 29/1981. 261—296. o.
PAVÚKOVÁ 1984 V. NĚMĚJCOVÁ—PAVÚKOVÁ: K problematike trvania a konca bolerázskej skupiny na Slovensku. SlovArch. 32/1984. 75—145. o.

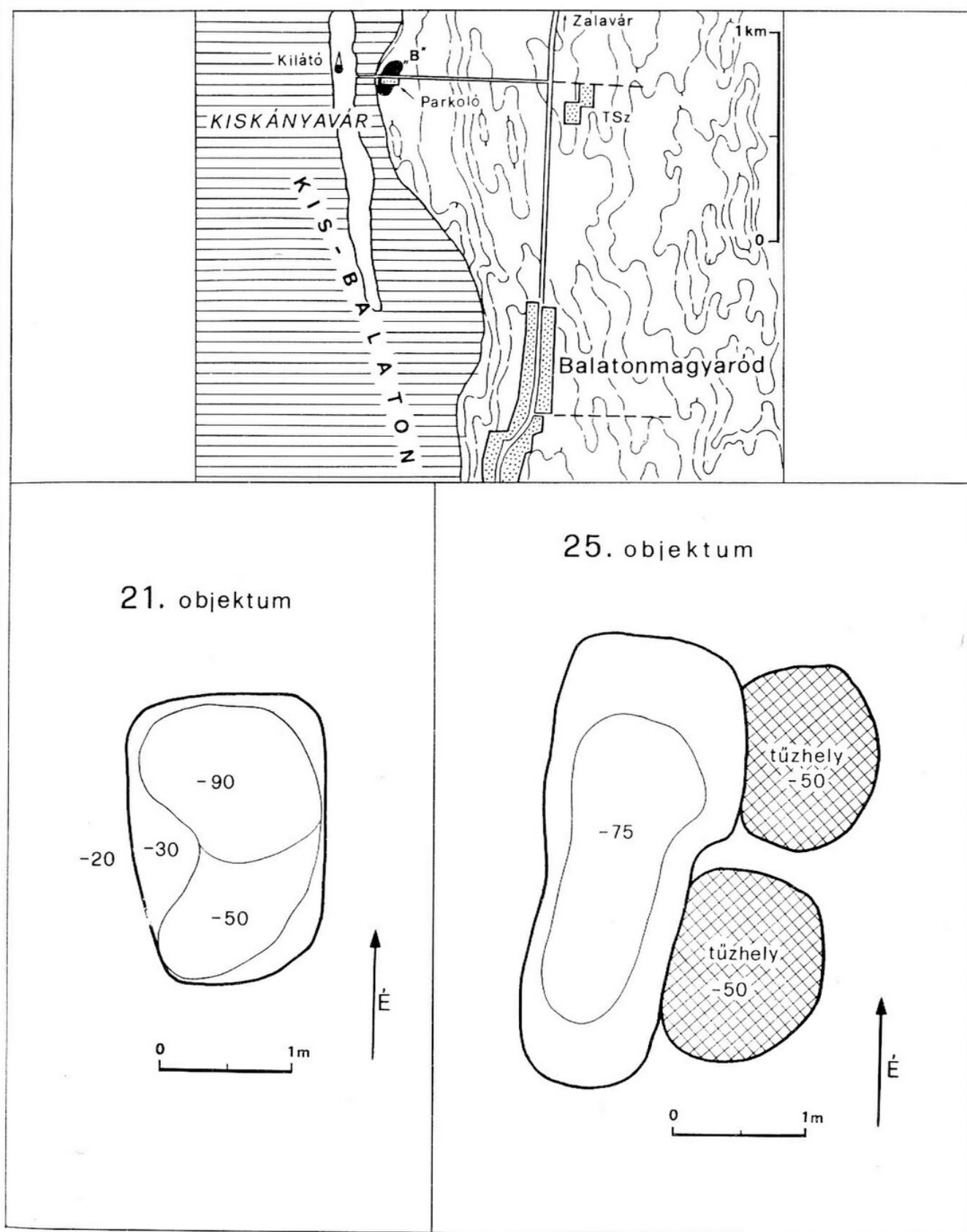
Die Siedlung der Badener Kultur von Balatonmagyaród

Im vorliegenden Artikel arbeitet die Verfasserin das 1985 bei einer Notbergung von L. Horváth geborgene Fundmaterial einer Badener Siedlung in Balatonmagyaród—Kiskányavár—Parkplatz auf. Unter den insgesamt 18 Objekten gabes drei, die verhältnismässig viel Fundmaterial enthielten. Das 19. Objekt ist eine in viereckiger Grundfläche und einer abgerundeten Ecke erschienene, 5x4,5 m grosse Grube. Diese war L. Horváth zufolge ein Wohnhaus. Allerdings gelang es nicht, die Reste des Fussbodens und Pfostenlöcher aufzudecken. In diesem Zusammenhang greift die Verfasserin das Problem der Gebäude in der Badener Kultur auf. Auf den ca. 1000 Fundplätzen in Ungarn kennen wir kein in die Erde vertieftes, in Pfostenkonstruktion gebautes Haus. Daraus schliesst die Verfasserin, dass das Volk der Badener Kultur nicht in solchen, in die Erde vertieften, lange zu benutzenden und mit mehr-

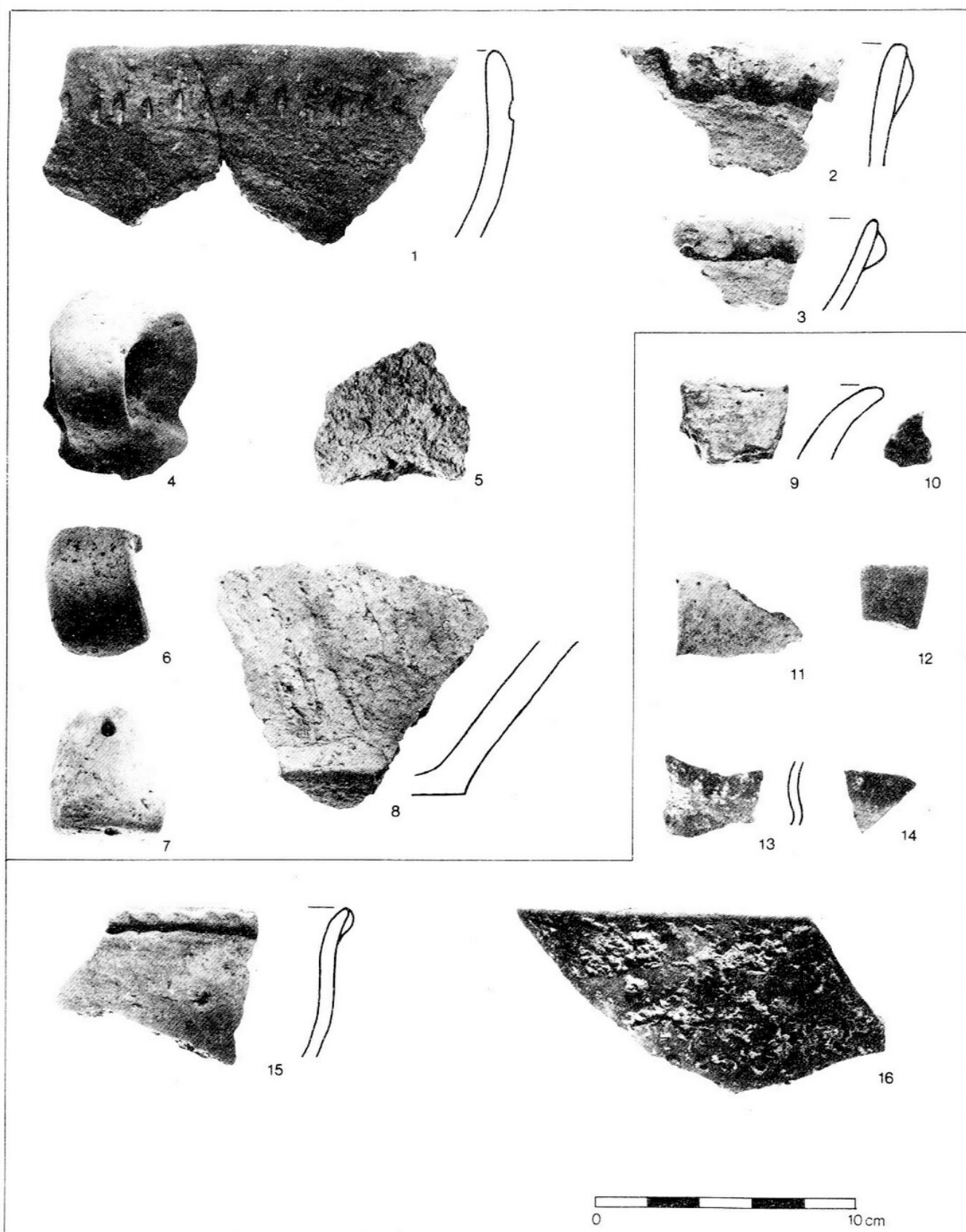
mals erneuertem Fussboden ausgestatteten Häusern lebte. Vielmehr wohnten sie in auf die Erdoberfläche gebauten Wohn- und anderen Gebäuden, welche archäologisch viel schwerer fassbar sind. Die Forschung bezüglich dieses Problemenkreises wird weiterhin dadurch erschwert, da die einheimische Forschung mit der Veröffentlichung der Ausgrabungen im Rückstand ist.

Das geborgene Fundmaterial wird von der Verfasserin nicht detailliert typologisch untersucht. Sich stützend auf das veröffentlichte Material der Ausgrabungen, wird das Hauptaugenmerk auf die neuen Elemente gelegt. Das Fundmaterial wird von der Verfasserin an den Anfang der sog. klassischen Periode der Badener Kultur datiert. In diesem Zusammenhang werden auch die Forschungsprobleme und -lücken in dieser Periode der Kultur aufgeworfen.

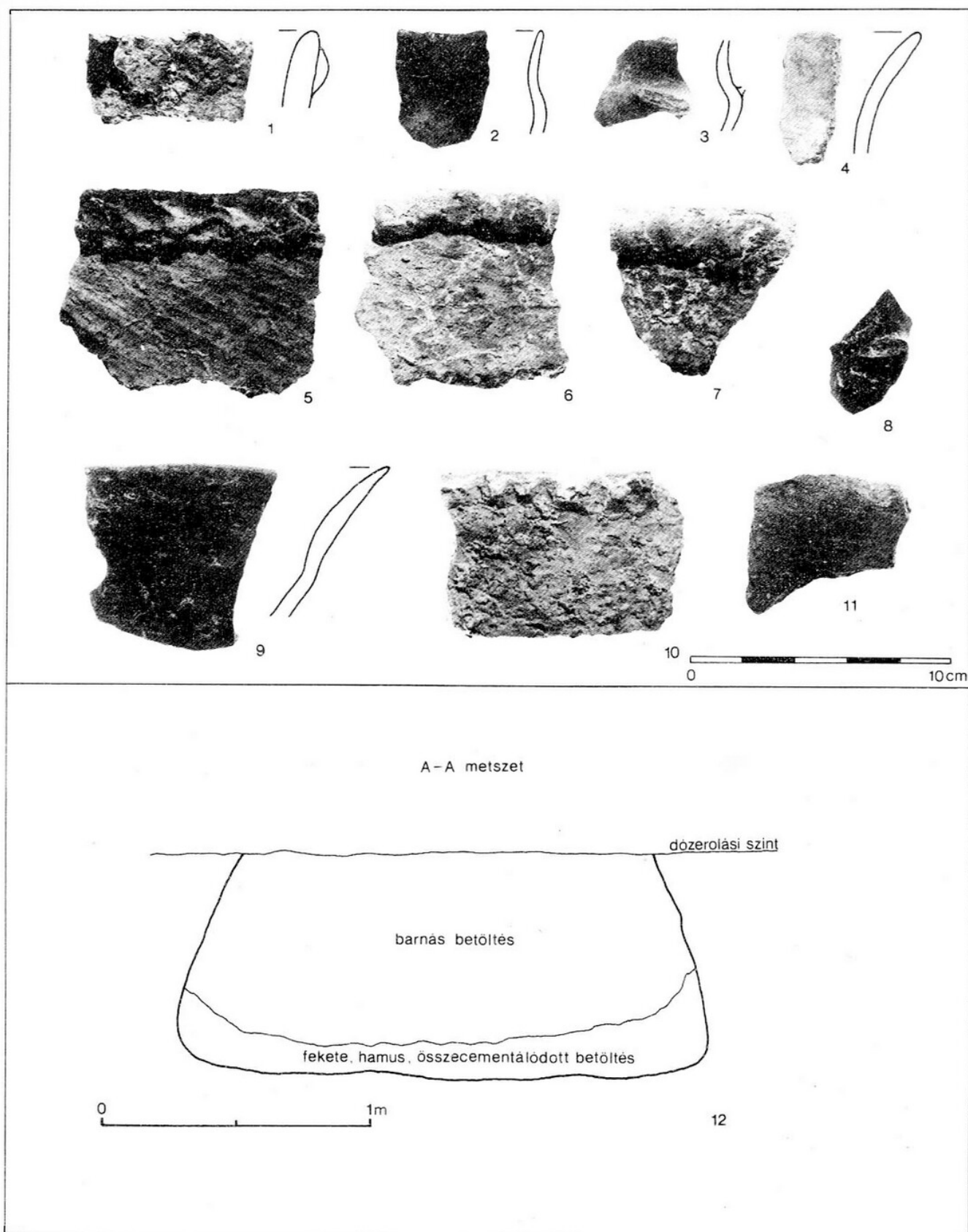
Bondár M.

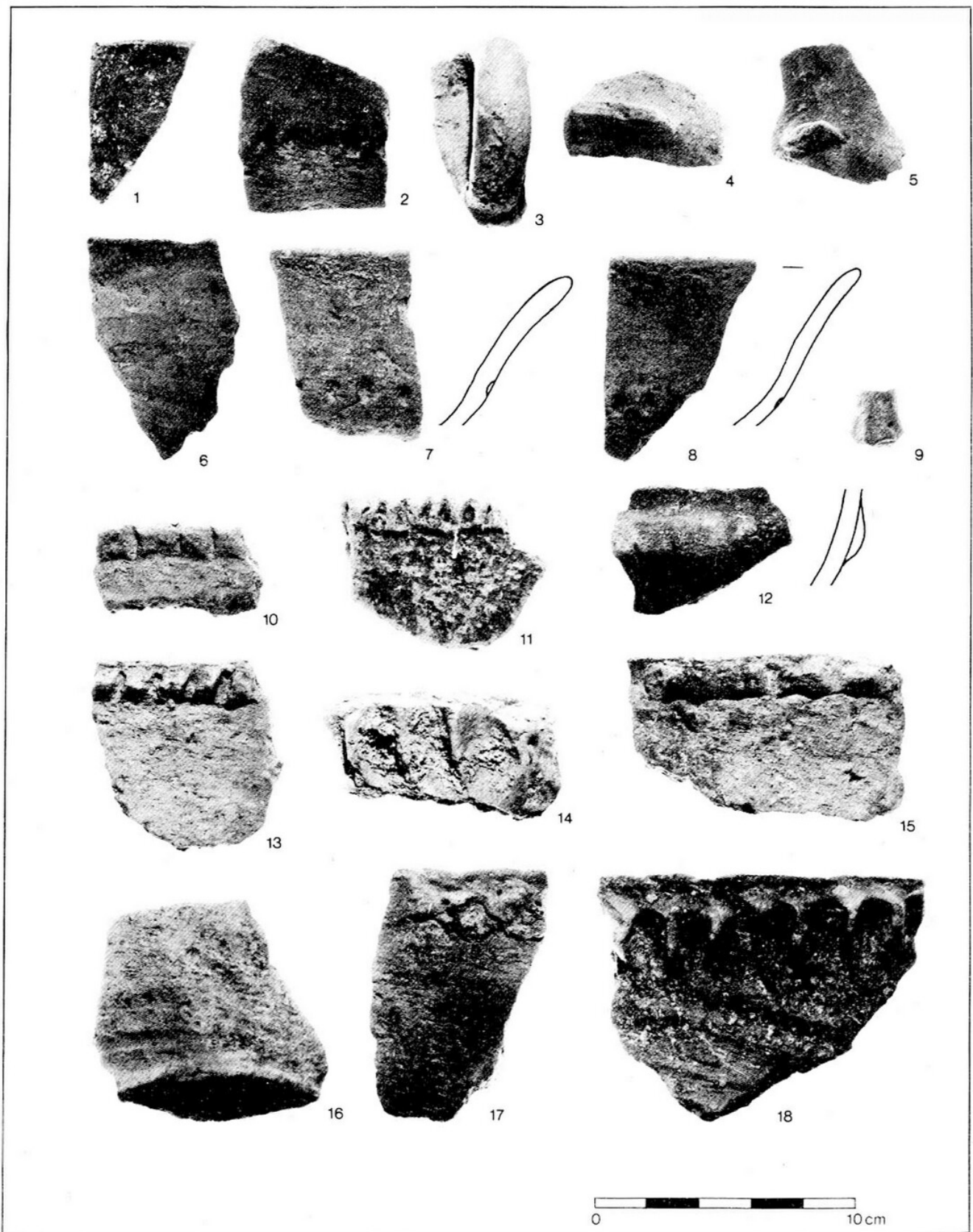
1. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. A lelőhely topográfiai helye és a 21., 25. objektum.
 Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. Die topographische Lage des Fundplatzes und 21., 25. Objekt.

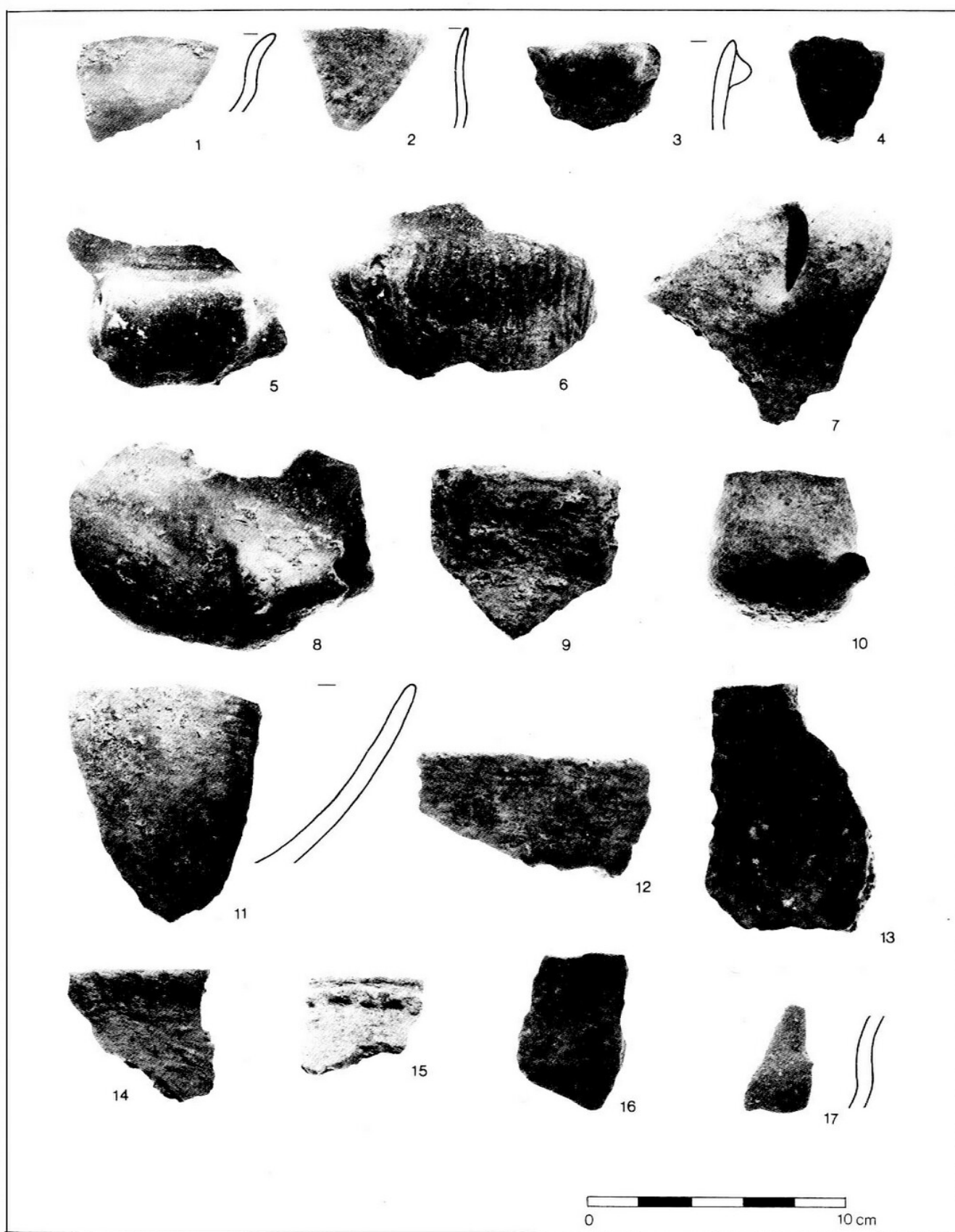
2. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—8: 1. objektum; 9—16: 5. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—8: 1. Objekt, 9—16: 5. Objekt.

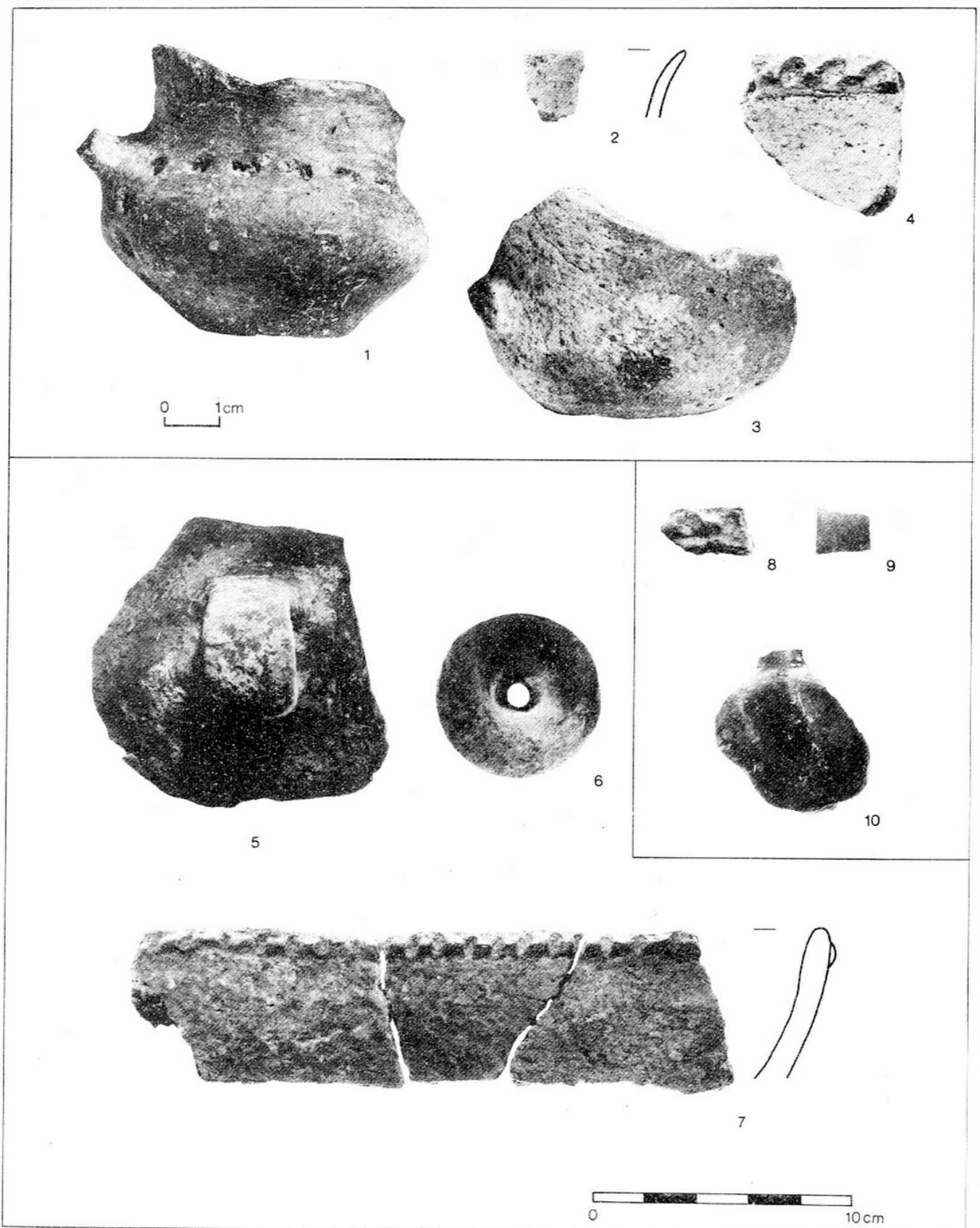
3. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—13: 3. objektum; 12: a 3. objektum metszete.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—13: 3. Objekt, 12: Schnitt des 3. Objektes.

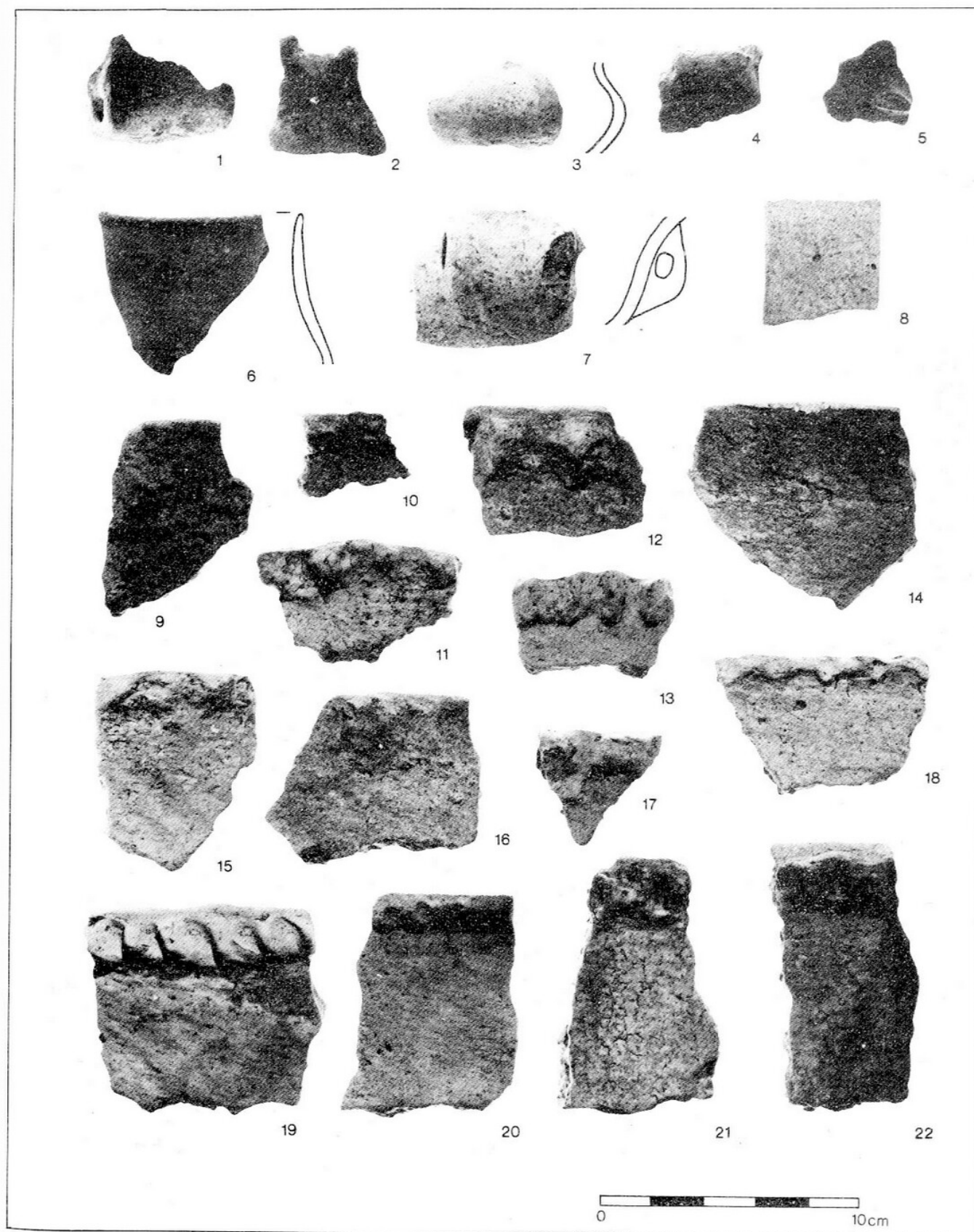
4. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—18: 6. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—18: 6. Objekt.

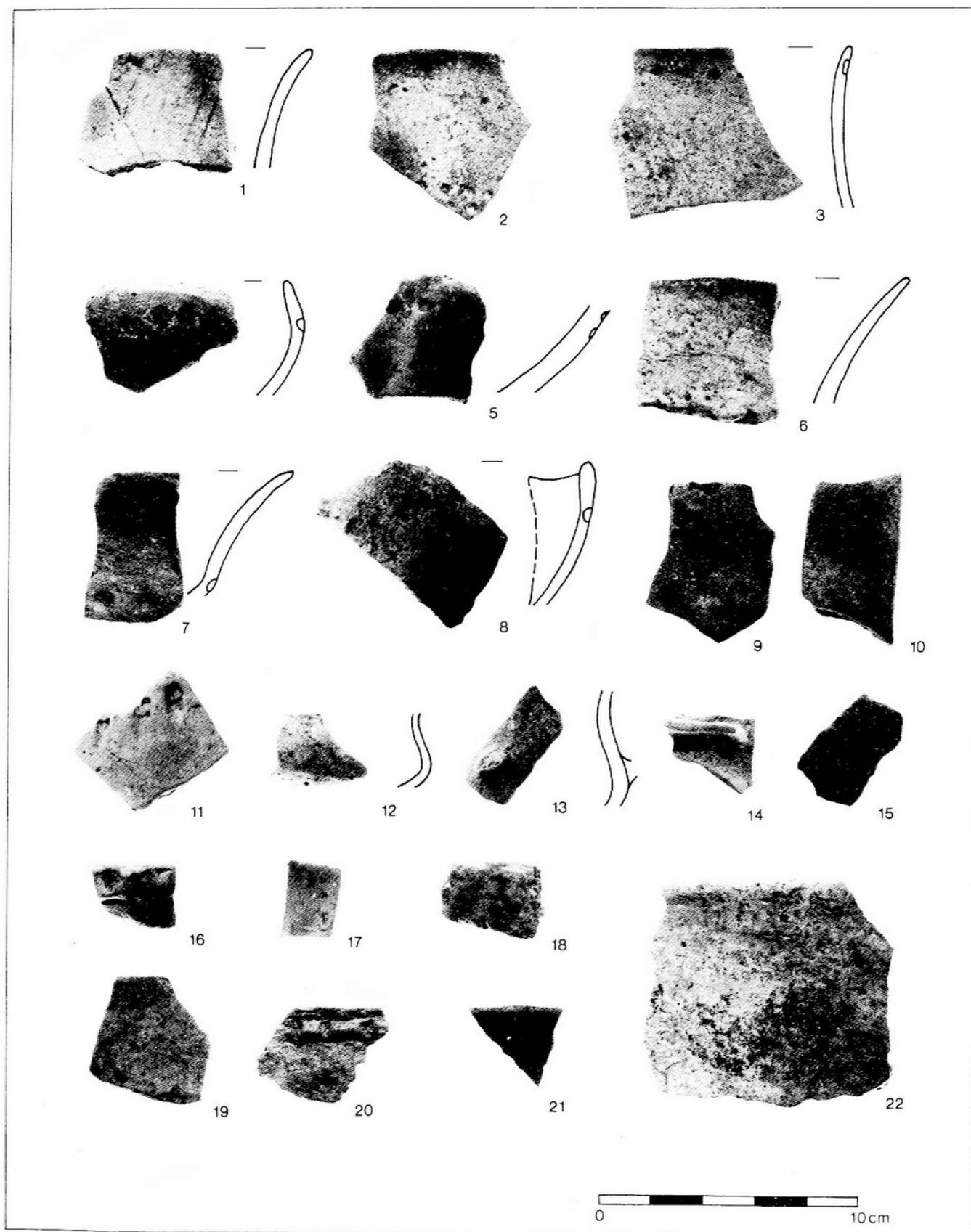
5. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—17: 6. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—17: 6. Objekt.

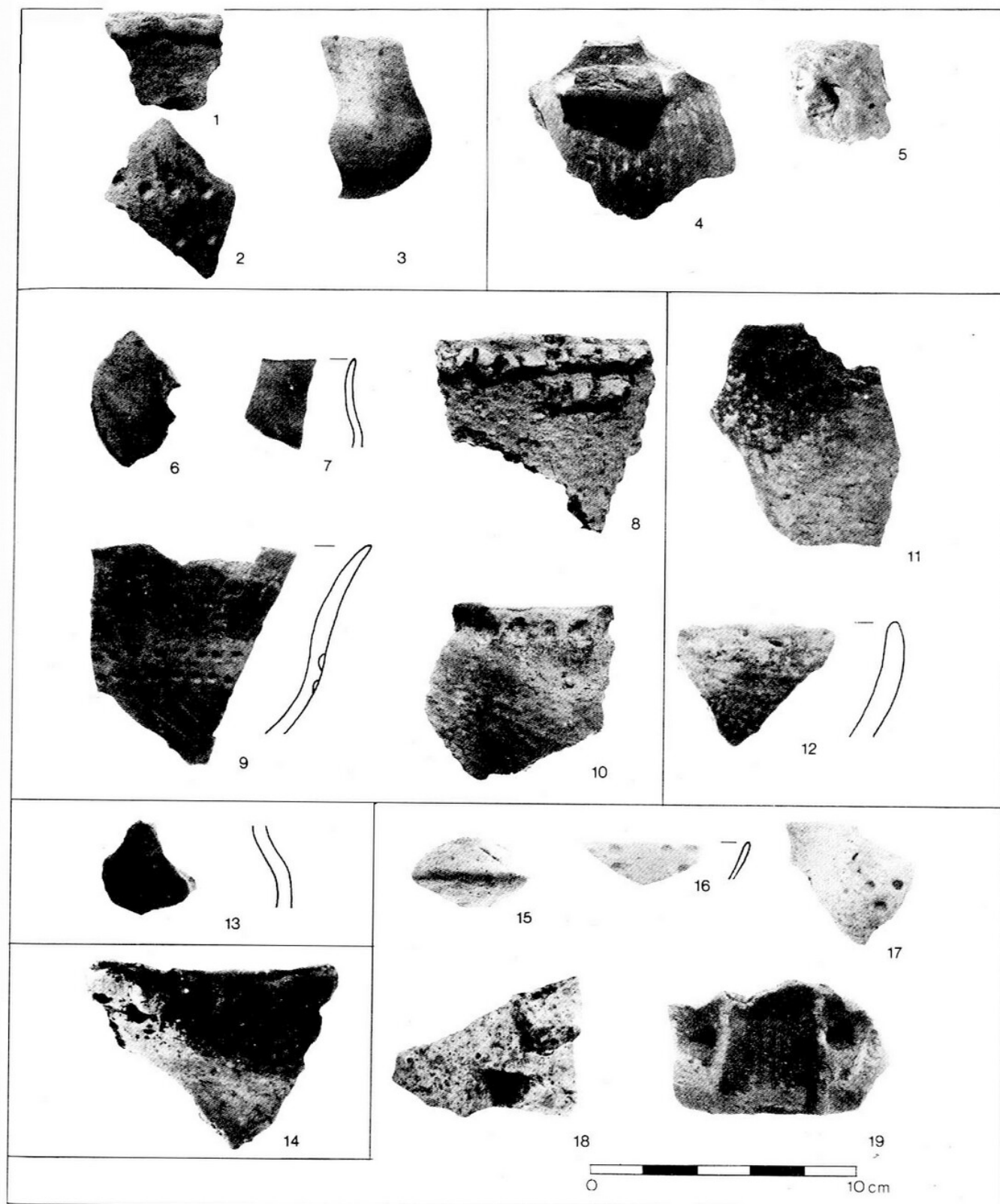
6. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—4: 8. objektum; 5—7: 15. objektum; 8—10: 14. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—4: 8. Objekt, 5—7: 15. Objekt, 8—10: 14. Objekt.

7. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—22: 19. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—22: 19. Objekt.

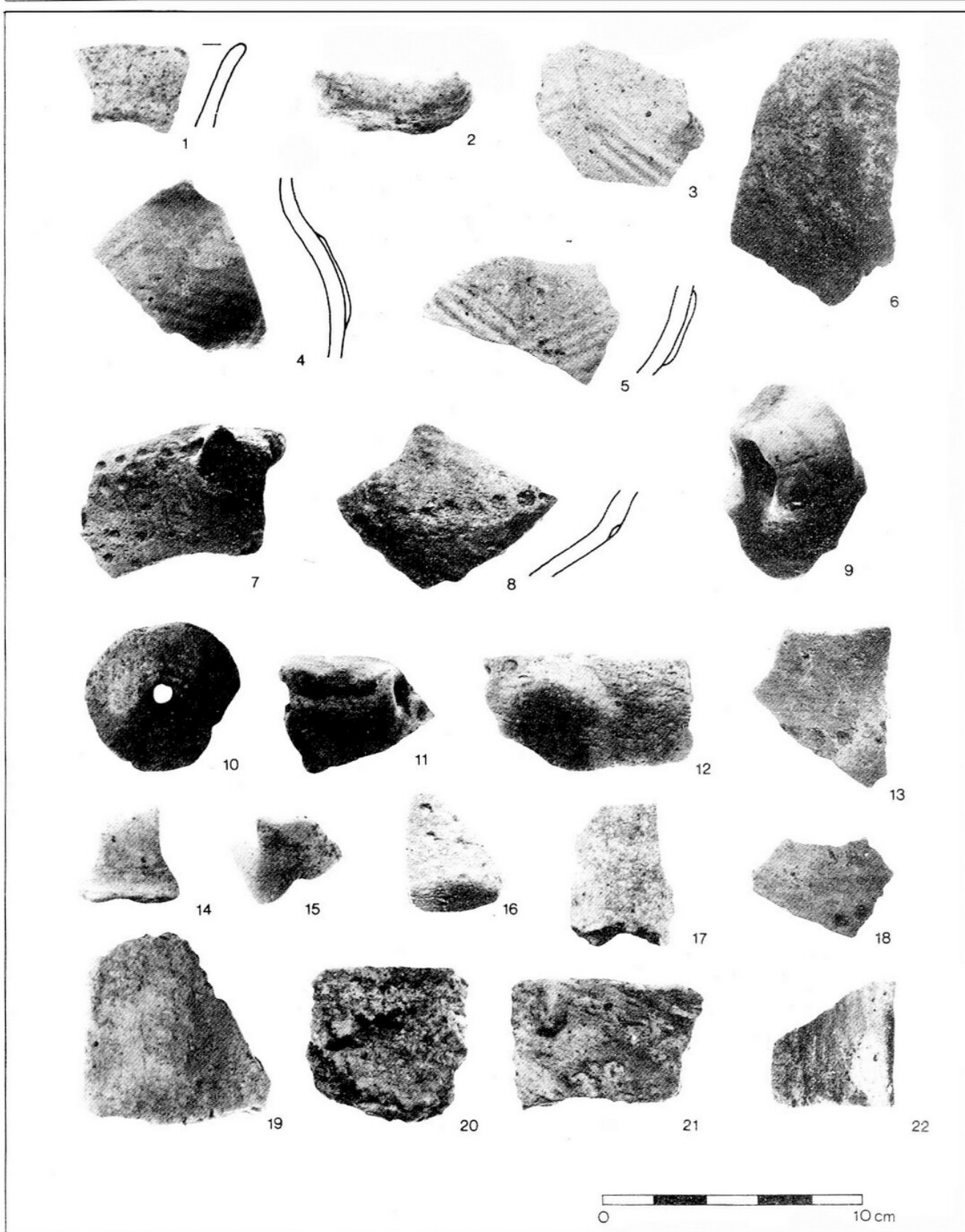

8. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—22: 19. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—22: 19. Objekt.

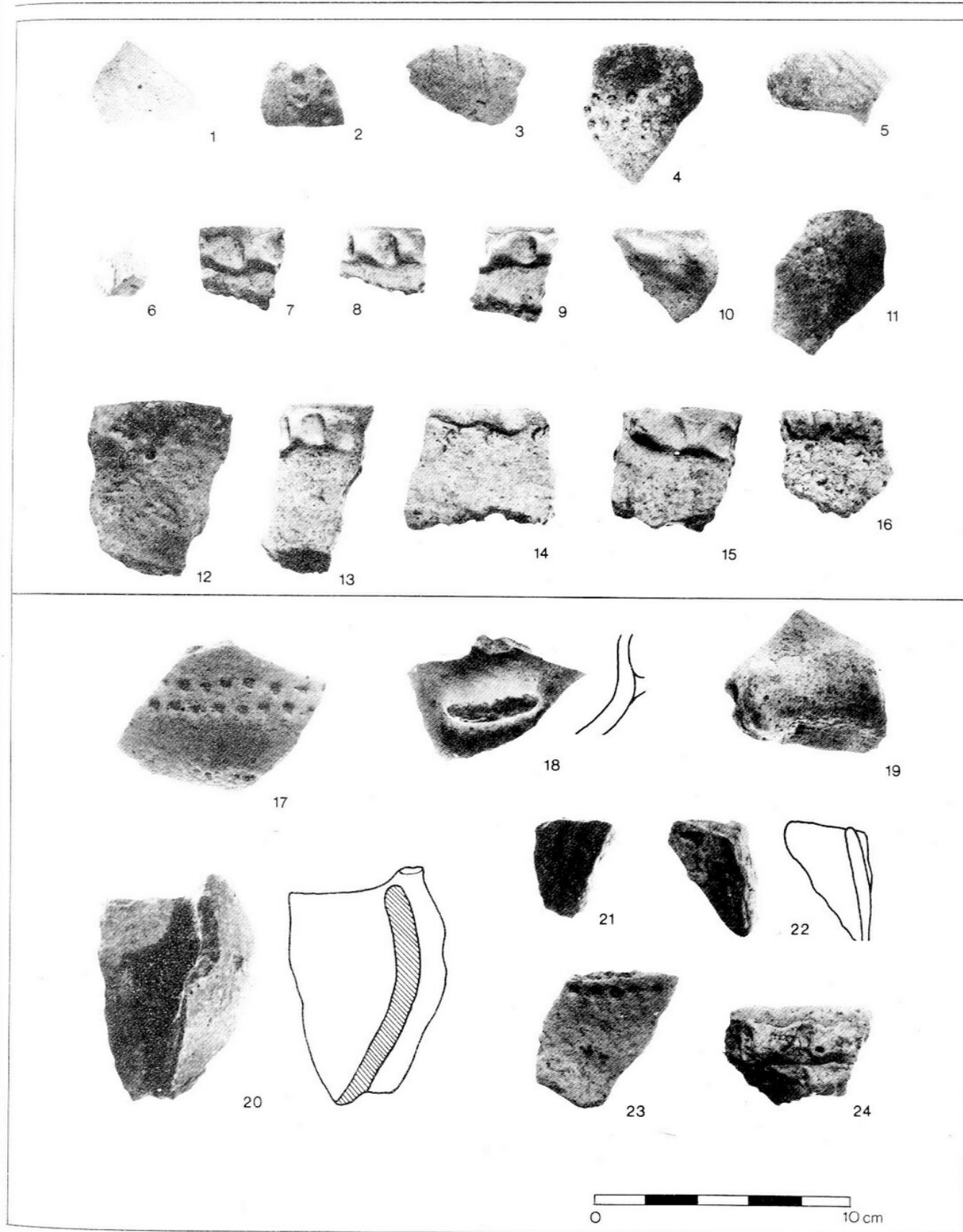

9. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—3: szórvány; 4—5: 21. objektum; 6—10: 23. objektum; 11—12: 25. objektum; 13: 26/a. objektum; 14: 30. objektum; 15—19: 31. objektum.

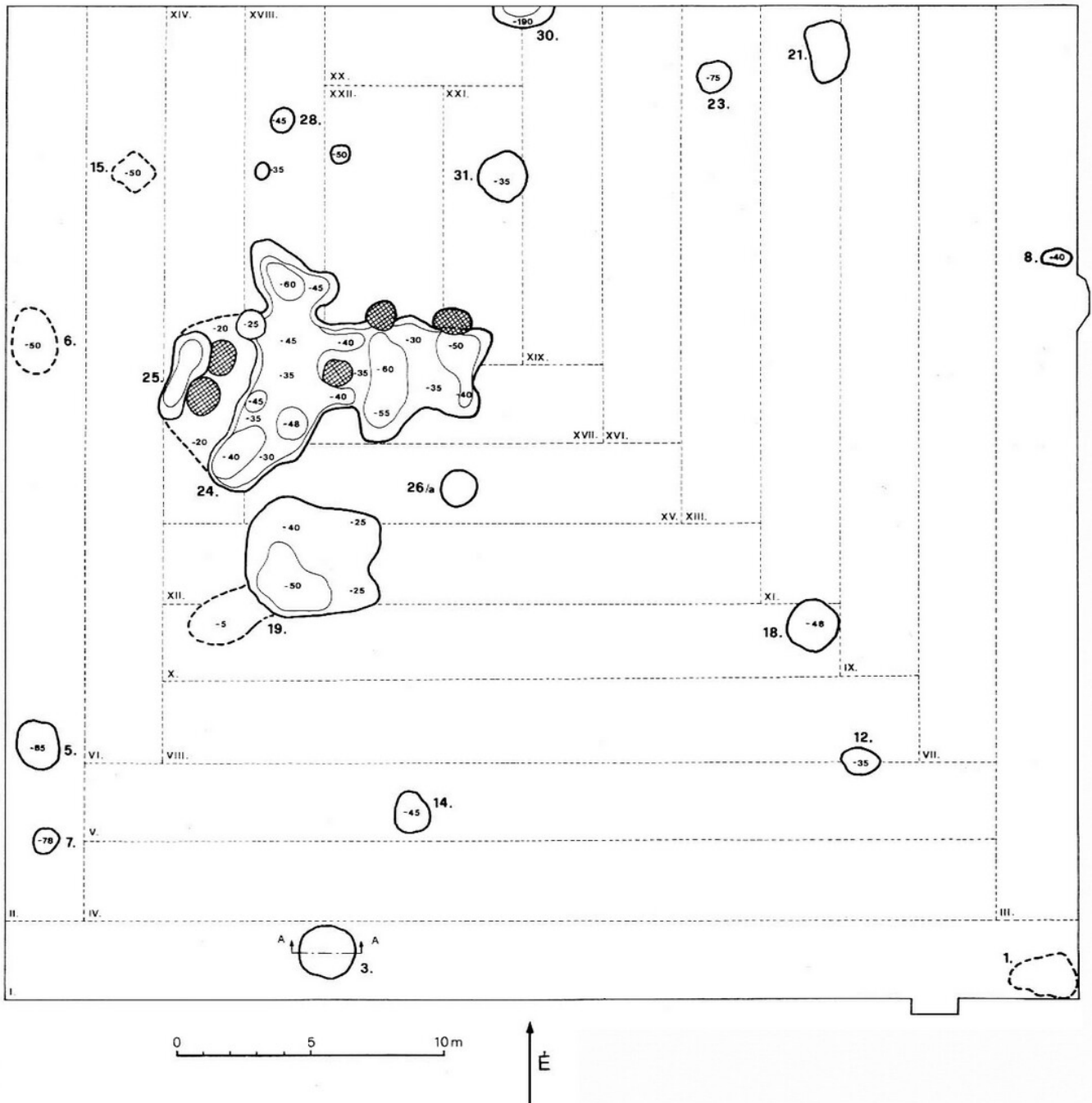
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—3: Streufund, 4—5: 21. Objekt, 6—10: 23. Objekt, 11—12: 25. Objekt, 13: 26/a. Objekt, 14: 30. Objekt, 15—19: 31. Objekt

10. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—22: 24. objektum.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—22: 24. Objekt.

11. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. 1—16: 24. objektum; 17—24: 24. objektum nyugati fele.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz. 1—16: 24. Objekt. 17—24: 24. Objekt nach Westen.

12. kép: Balatonmagyaród—Kiskányavár, parkoló. Az ásatás összesítő térképe.
Balatonmagyaród—Kiskányavár, Parkplatz, Zusammenfassender Ausgrabungsplan